

НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ У ПРАВОСУДДІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ**NEURAL NETWORKS IN JUSTICE: STATE OF THE ART AND PROSPECTS****Дзядевич В.Р., студент II курсу магістратури***Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У статті досліджений вплив штучного інтелекту на сферу правосуддя. Для досягнення мети дослідження були проаналізовані приклади використання автоматизованих систем у різних країнах, зокрема Об'єднане Королівство, США, Індія та інші держави. Були визначені основні ризики та переваги використання штучного інтелекту у правосудді та судочинстві. Серед ризиків, пов'язаних із використанням штучного інтелекту в різних сферах суспільного життя, описуються та визначається подальший можливий вектор розвитку подібної автоматизації. Окрім того, у статті наголошується на важливості ретельної розробки правил впровадження та вимог до алгоритмів, аби мінімізувати ризики пов'язані із ними та обмеження їх використання виключно на благо суспільства.

Під дослідження автор застосовував низку спеціальних та загальнонаукових методів пізнання, зокрема: синтез, формально-логічний та діалектичний метод дослідження.

У результаті проведеного дослідження було здійснено тематичний огляд вітчизняної та зарубіжної нормативної бази, а також сучасних напрацювань у сфері штучного інтелекту як на технічному рівні, так і огляд їх впровадження в різні суспільні сфери, зокрема у сферу здійснення правосуддя.

Окрім того, автор наводить деякі аргументи та пояснення щодо різниці між прийнятим сприйняттям штучного інтелекту та інструментами, алгоритмами які розробляються та використовуються в сучасних умовах, пропонуючи визначення чіткої парадигми для закладення фундаменту подальших обговорень. В статті також окреслюються окремі передумови для можливості автоматизації та використання штучного інтелекту в різних сферах суспільного життя, описуються та визначається подальший можливий вектор розвитку подібної автоматизації. Окрім того, у статті наголошується на важливості ретельної розробки правил впровадження та вимог до алгоритмів, аби мінімізувати ризики пов'язані із ними та обмеження їх використання виключно на благо суспільства.

Ключові слова: штучний інтелект, система автоматизації прийняття рішень, автоматизація судочинства, діджиталізація, верховенство права, мовленнєві моделі, електронне провадження.

The article examines the impact of artificial intelligence on the justice sector. To achieve the research goal, the author analyzed examples of the use of automated systems in different countries, including the United Kingdom, the United States, India and other states. The main risks and benefits of using artificial intelligence in justice and judicial proceedings were identified. Among the risks associated with the use of artificial intelligence are their possible bias, discrimination, opacity, negative impact on privacy, as well as the essential need for legitimization and public recognition of decisions made by artificial intelligence directly or with the use of decision automation systems. At the same time, the use of artificial intelligence in justice has the potential to improve the efficiency and fairness of the judicial system and to positively affect the rule of law.

The author used a number of special and general scientific methods of cognition, in particular: synthesis, formal logical and dialectical research methods.

As a result of the study, a thematic review of the domestic and foreign regulatory framework, as well as modern developments in the field of artificial intelligence at the technical level, and a review of their implementation in various social spheres, including the administration of justice, was carried out.

In addition, the author provides some arguments and explanations regarding the difference between the accepted perception of artificial intelligence and the tools, algorithms that are being developed and used in modern conditions, offering the definition of a clear paradigm to lay the foundation for further discussions. The article also outlines certain prerequisites for the possibility of automation and use of artificial intelligence in various spheres of public life, describes and identifies further possible vectors of development of such automation. In addition, the article emphasizes the importance of careful development of implementation rules and requirements for algorithms in order to minimize the risks associated with them and limit their use exclusively for the benefit of society.

Key words: artificial intelligence, decision-making automation system, automation of court proceedings, digitalization, rule of law, speech models, electronic proceedings.

Менше року минуло від публічного запуску компанією Open AI їх чат-боту під назвою ChatGPT, який на своєму запуску міг лише спілкуватись простою англійською мовою, використовуючи машинне навчання та оновлену версію мовленнєвої моделі. З того часу, чи не щотижня інформаційний простір вибухає новою згадкою про черговий «штучний інтелект», «нейронну мережу», «незамінного помічника», а інколи й повної заміни людини. Всі подібні проекти обіцяють зробити революцію у взаємодії з навколишнім світом. Від DALL-E чи MidJourney, які можуть генерувати фотореалістичні зображення з текстових описів, до PaLM, GPT4, Bard, NotionAI та інших, які можуть відповісти на запитання користувача вичерпно та інформативно і чий можливості здаються на перший погляд безмежними.

В контексті такого стрімкого розвитку нейронних мереж, з'являється все більше пропозицій щодо сфер їх застосування. Від контролю за виробництвом високоточного обладнання до створення творів літератури, музики чи образотворчого мистецтва. Не минула хвиля популярності та нові напрацювання й сферу юриспруденції. Все більше як практиків, так і науковців приміряють застосу-

вання «штучного інтелекту» не лише в бізнесі (наприклад, як попереднього консультанта чи свого роду «секретаря» для клієнтів), але й в сфері державотворення, удосконалення державного адміністрування та функціонування, зокрема й у судовому сегменті влади.

Прихильники використання «штучного інтелекту» в судочинстві не безпідставно бачать у ньому панацею подолання будь-яких корупційних ризиків, покращення рівня забезпечення верховенства права, підвищення довіри до судової влади, покращення «якості» судових рішень та вирішення інших наболілих проблем правосуддя.

Для України це питання є ще більш актуальним, і не лише через те, що Україна все ще на шляху до формування правової свідомості громадян, нетерпимості до корупції, поваги до прав людини та інших елементів верховенства права, але й з огляду на більш практичні причини. Так, ще у 2022 році Європейська Комісія висунула декілька вимог, які Україна має виконати аби набути статусу повноцінного члена ЄС [1]. З-поміж інших вимог, одним із найрізкіших каменів стали продовження судової реформи та провадження активної антикорупційної

політики в багатьох сегментах державної влади, зокрема й у судовій системі.

З огляду на зазначені вище причини, вважаємо за доцільне також долучитись до дискусії що зароджується та спробувати дати відповіді на запитання: чи дійсно «штучний інтелект» допоможе вирішити існуючі проблеми; що взагалі варто розуміти під «нейронними мережами»; які перспективи їх застосування; які приклади застосування вже є та які ризики можуть бути пов'язані із таким застосуванням.

Питання запровадження подібних алгоритмів дотично в своїх роботах розглядали такі науковці, як О. Радутний, Г. Рибікова, Ю. Сидорчук, О. Храпенко, А. Меденцев та інші. Частково тему автоматизації окремих елементів судочинства також досліджували Ю. Барабаш та Д. Лук'янов. А серед зарубіжних авторів Д. Гарріс, Г. Джейкоб та Д. Томпсон. Разом із тим, оскільки «нейронні мережі» у сталому розумінні суттєво відрізняються від простої автоматизації і почали активно обговорюватись відносно недавно, на наш погляд, це питання все ще потребує досліджень та обговорень.

Найперше на що, на наш погляд, варто звернути увагу, це саме визначення «штучного інтелекту» (надалі – ШІ). Оскільки саме тут криється чи не найбільша пастка в непорозумінні під час ведення дискусій на тему ШІ наслідком чого є значна різниця у підходах. Адже досить часто сучасним чат-ботам приписують зовсім невластиві їм якості, маючи на увазі під «штучним інтелектом» повноцінну самодостатню свідомість, якою чат-бот дійсно може здатись під час бесід із ним. Звідси і побоювання в частині легітимності прийнятих віртуальним суддею рішень, перенесення сюжетів із фантастичних фільмів про зловживання машинним інтелектом та інші загрози, які на сьогодні безпідставно пов'язують із застосуванням подібних технологій.

Не секретом є те, що із використанням значної швидкості комбінаторики та обчислень інтелект можна імітувати, аж до проходження теста Тьюрінга. Проте підходячи до розгляду питання із цього боку ми невідворотно переходимо в площину філософії інженерії та соціальної психології, що вимагає врахування когнітивістики, теорії інтелекту, теорії «other minds», прагнення людини до ідентичності та континуальності (що суттєво відрізняє людину від наявних сьогодні «штучних інтелектів») та обговорення інших категорій, що невідворотно виникають в дискурсі про машинну свідомість.

Проте основне, що на нашу думку, варто розуміти для закладення фундаменту обговорень це те, що коли мова йде про вже згаданий ChatGPT, LaMDA, PaLM, GPT, BLOOM чи інші алгоритми – мова перш за все про мовленнєві моделі різної складності побудови, які ми й називаємо «штучним інтелектом». Те ж саме стосується і «нейронних мереж», їх особливістю є лише закладений при їх програмуванні референс у вигляді біологічних нейронних мереж. Коли на рівні теорії роботи програми, її робота схожа за своєю структурою на роботу людського мозку: є декілька шарів, що визначаються як взаємопов'язані вузли. Широко такі алгоритми використовуються в машинному навчанні, слідує досить простий математичний моделі та правилам навчання, коли, до прикладу, при недосягненні потрібного результату обраний програмою «шлях» чи «порядок дій» відкидається як хибний, а у разі успішного завершення дій – потрібний зв'язок зміцнюється, аналогічно до того, як це відбувається із синапсами у головному мозку людини. Саме від цього і походить термінологія «штучний інтелект», «нейронні мережі», «машинна свідомість» та інше. До прикладу, такий популярний GPT розшифровується як «Generative pre-trained transformer», тобто генеративний попередньо навчений трансформер, а модель від Google LaMDA як «Language Model for Dialogue Applications», тобто мовлен-

нєва модель для діалогових застосунків. Навіть більше, подібні моделі не є чимось новим, так, ще з 1991 року присуджується так звана Премія Льобнера [2], якою відзначаються комп'ютерні програми, що здатні пройти тест Тьюрінга та визнаються суддями такими, алгоритм дій яких найбільше подібний до поведінки людини. А перші комп'ютерні програми, що були покликані імітувати розмову із справжньою людиною створювались ще в середині ХХ століття, як, наприклад, ELIZA, що була розроблена 1966 році чи PARRY, розроблений в 1972 році [3].

При цьому, досить часто такі комп'ютерні програми плутають із так званим «сильним штучним інтелектом» (Artificial General Intelligence), який поки що не вдається створити. Саме щодо Сильного штучного інтелекту доцільно було б вести дискурс на тему етики та філософії моралі його використання чи ідентифікації, тоді як сучасні розробки є нічим іншим, як алгоритмами машинного навчання (Machine Learning) та обробки природної мови (Nature language processing, NLP), що використовують токенізацію при обробці тексту, вектори слів (Word Vector), попередньо сформовані словники, в яких створюються пари відповідності порядкового номеру та «токену» (тобто слова, літери чи їх сполучення), аналіз їх схожості, класифікація текстів, використання когнітивної архітектури (фактично спроба відтворення процесу «мислення» людини з використанням аналізу) тощо. Найбільш зрозуміло, на нашу думку, роботу таких моделей було описано у статті «Language Models are Few-Shot Learners» від розробників із OpenAI [4]. Як доцільно зазначив один із розробників «глибокого навчання» (Deep learning) Ян ЛеКун: «намагайтесь побудувати інтелектуальні машини шляхом масштабування мовленнєвих моделей – все одно що будувати висотні літаки для польотів на Місяць. Ви можете перевершити рекорди висоти, але політ на Місяць вимагає зовсім іншого підходу» [5]. Оскільки головна тема статті використання таких алгоритмів у правосудді, то не вважаємо за доцільне надмірно заглиблюватись в комп'ютерні науки та вдаватись до спроб пояснити програмну побудову таких моделей. Натомість, все зазначене вище, як вже було згадано, є необхідним для розуміння предметно-об'єктної складової дослідження та побудови єдиної парадигми «штучного інтелекту» на його сучасному етапі розвитку для цілей використання в правовій науці та юриспруденції.

Саме тому, на нашу думку варто ненадовго відійти як від технічної складової таких алгоритмів, так і від їх філософської інтерпретації та поки що в контексті застосування подібних алгоритмів у правосудді не варто розглядати такі моделі як окремих суддів, що повністю замінять реальних людей із якоюсь окремою свідомістю чи власним баченням обставин справи. Натомість варто вести мову про доцільність запровадження, інтеграції таких програм, як одних із інструментів у здійсненні правосуддя. Адже мова перед усім про потужні інструменти обробки та аналізу Big Data, тобто великих обсягів структурованих чи неструктурованих даних різного спрямування із можливістю запрограмованої інтерпретації та обробки природної мови – чим і є по суті сучасні чат-боти. Далі у статті для зручності будуть використовуватись поняття «штучний інтелект», «нейронні мережі» – але у всіх випадках мова йтиме про описані вище алгоритми, котрі не мають нічого спільного із свідомістю чи самоусвідомленням.

Враховуючи викладене вище, постає логічне запитання: а чи можемо ми взагалі використовувати такі алгоритми в правосудді? І відповідь на нього є досить очевидною. Справа в тому, що людство створило сучасну цивілізацію, в якій велика кількість професій чи занять не потребують «патії» (з грецької pathos – відчуття; у філософії, як правило, використовується для опису емоційної реакції на щось), тобто такі заняття не потребують задіяння того, що відрізняє людину від алгоритму. Такі професії

є раціоналізованими, можуть стосуватись певною мірою вже згаданої «big data». Тобто ми створили цивілізацію, в якій багато занять не потребують людини як такої. Ба більше, з професійної точки зору, такі люди сформувались як такі, до яких суспільство жодного разу не зверталось, як до особисті – натомість більшість запитів в професійному вимірі адресувалось до функції. І такі дії видаються цілком виправданими, оскільки максимальна раціоналізація, стандартизація та алгоритмізація якоїсь дії – значно зменшує вірогідність людської помилки, а з огляду на досліджувану в межах цієї статті тему й корупційні ризики чи інші прояви зловживання. Як наслідок, останнім часом все більше набирає обертів дискусія щодо зникнення таких професій як бухгалтер, вчитель (виходячи із пруського розуміння педагогіки, в якому виховується швидше «людина-функція», ніж вибудовується особистість учня), перекладач, диспетчер, фінансист, неминучі серйозні зміни в юридичних професіях тощо.

На перший погляд, професія судді також відповідає багатьом із критеріїв подібної стандартизації, адже є напрацьована судова практика, значний обсяг законодавства (тобто ті самі складові Big Data), є досить зрозумілі та можливі до програмування обставини справи, є складова із написанням тексту судового рішення, як результату аналізу попередніх елементів. Проте одним із наріжних каменів тут стають такі невід’ємні категорії, як судова дискреція та диспозитивність.

І нібито такі зауваження видаються справедливими, а відповідь очевидною: якщо є дискреція чи переконання, що вимагають людської оцінки – ніякого програмування бути не може. Але разом із тим, дискусія щодо дискреції суду має навіть глибше коріння. Адже з одного боку, до прикладу, відповідно до ч. 1 ст. 89 Цивільного процесуального кодексу України, Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об’єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. І значна кількість науковців прихильні до думки, що суддівський розсуд повинен бути одним із основних засобів утілення в життя світових і європейських демократичних принципів реалізації справедливого судочинства й забезпечувати належне виконання Закону України «Про судову систему і статус суддів», ст. 6 якого містить положення про те, що суди здійснюють правосуддя на основі Конституції й законів України та на засадах верховенства права [6, с. 159], відзначаючи, що дискреція та розсуд є невід’ємними елементами правосуддя. З іншого ж боку бачимо окремі випадки, коли ЄСПЛ визнає прояви надмірної дискреції суду як відсутність правової визначеності та порушення права на справедливий суд (справи «Бочан проти України», «Мушта проти України», «Волохи проти України» та інші) [7] [8] [9] та як наслідок, наголошує на необхідності обмеження дискреції, виходячи із принципу верховенства права. Таким чином маємо досить неоднозначну ситуацію, коли з одного боку дискреційні повноваження обумовлені верховенством права, а з іншої ним же і обмежені. А тому і починають виникати сумніви, чи може таке розуміння та необхідність врахування тонкощів кожної окремої справи бути запрограмованим. Як відповідь на сумніви, можна поставити риторичне запитання: а чи завжди самі судді можуть точно визначити таке співвідношення?

Інший вимір застосування алгоритмів є наявність правового підґрунтя. Так, відповідно до ст. 4 Закону України «Про судову систему і статус суддів», правосуддя здійснюється виключно судами, а відповідно до ст. 15 того ж Закону, суддя, який розглядає справу одноособово, діє як суд. Відтак постає ще й питання законності повного перекладення функцій правосуддя на алгоритм. Не акцентуючи увагу саме на цій проблемі, зауважимо, що вона стосується в більшій мірі законодавчої техніки і як покорає досвід із відповідальністю за порушення правил дорож-

нього руху, що зафіксовані в автоматичному режимі вирішується досить легко. Таким чином, можна стверджувати, що використання штучного інтелекту в правосудді має щонайменше два виміри оцінки проблематики застосування: через його змістовне та етичне наповнення, а також через оцінку наявності правового підґрунтя застосування подібних технологій.

Разом із тим, зазначені вище обмеження у вигляді тлумачення законодавства чи врахування обставин справи не заважають існуванню автоматизації провадження за певними категоріями справи в окремих країнах. Так, наприклад, в Китаї функціонує Smart court SoS (system of systems) [10], яка в перспективі дозволяє здійснювати правосуддя без участі судді взагалі. Так, наявний свого роду «аватар» судді, котрий аналізує обставини справи та подані сторонами документи, на підставі яких і виноситься рішення. У Великобританії діє система Money Claim Online (MCOL), проте стосується вона виключно безспірних справ (наказні провадження, справи виконавчого провадження). В цій системі сторони так само подають необхідні документи, визначаючи суть справи, підстави стягнення, а система в автоматичному режимі постановляє рішення та визначає необхідні розміри виплат.

Наведені випадки є прикладом застосування так званих «алгоритмів прийняття рішень» (algorithm decision making, ADM), які широко застосовуються зараз як в приватному, так і публічному секторі: під час визначення кредитного рейтингу, оцінки резюме, визначення соціального рівня довіри тощо. Прикладом можуть також слугувати програмні рішення компаній Palantir, Accenture. Доречним прикладом є Smartsettle ONE – програмне забезпечення для онлайн вирішення спорів (online dispute resolution, ODR), що використовується в Канаді. Ця система є свого роду програмним «медіатором», що дозволяє шляхом аналізу завантажених сторонами документів та їх позицій запропонувати найбільш оптимальне вирішення спору. В розрізі цього прикладу, доречно звернути увагу і на пропорційну складову правосуддя. Адже досить часто навіть під час здійснення правосуддя реальними суддями, те, що хочуть отримати сторони та те, що вони можуть отримати у судовому процесі значно різниться, мова насамперед про досягнення мирових угод та врегулювання правового конфлікту.

Як бачимо, більшість розглянутих вище існуючих систем не передбачають повної відмови від реальних суддів. Натомість дозволяють автоматизувати окремі провадження, переважно за відсутності спору у відносинах, або якщо у спорі наявна незначна кількість обставин.

З огляду на це, варто звернутись і до інших прикладів, коли штучний інтелект використовується не як засіб, а як інструмент. Так, різноманітні алгоритми застосовуються в судочинстві та у сфері правосуддя досить давно. Прикладами можуть слугувати різноманітні системи визначення та попередження злочинності, оцінки вірогідності рецидивів злочинців тощо. До прикладу, у США ентузіасти із Стенфордського університету розробили алгоритм, що дозволяє після оцінки особи за такими критеріями як попередня історія правопорушень, майновий, сімейний, соціальний статус, поведінка під час розслідування тощо – визначити найбільш прийнятний вид запобіжного заходу [11]. Іншим прикладом можуть слугувати вже згадані системи розпізнавання злочинців за рисами обличчя, як Amazon Recognition чи інші системи, що широко використовуються урядами розвинутих країн. Тут на прикладі такої системи доцільно розглянути ще один із потенційних недоліків: упередженість.

Так, розпізнавання злочинців чи особливостей характеру людей за будовою їх обличчя сягає ще початку XIX століття, коли виникла та активно розвивалась френологія, яка зараз одностайно визнається псевдонаукою.

Разом із тим користуючись значною вибіркою, сучасні штучні інтелекти можуть з великою вірогідністю визначати схильність до політичних переконань [12], лише за фотографією обличчя більш ніж із 89% успіхом визначати схильність до вчинення правопорушень [13] або навіть визначати сексуальну орієнтацію із точністю 81% у чоловіків та 71% у жінок [14]. В той же час, масмо нещодавній приклад вже згаданої Amazon Recognition, коли Американська спілка захисту громадянських свобод навіть зробила окрему заяву щодо недопустимості застосування подібних систем, через те що Amazon Recognition серед членів Конгресу США розпізнав 28 потенційних злочинців.

Застосування таких недосконалих інструментів може мати небезпечну ілюзію «прийнятної якості» в тому, що стосується таких чуттєвих сфер, як правосуддя: багато хто вважає, що головне, аби більшість рішень були правосудними. Насправді це пастка кількісної пропорції в питанні, в якому важлива виняткова якість. Адже якщо змішати 90 кілограмів меду та 10 кілограмів дусту, то отримаємо 100 кілограмів дусту. Але зазначене твердження рівною мірою справедливе не лише до обрання алгоритмів, але й до формування професійного складу судових органів, з якими в Україні також існують проблеми.

І саме тут ми й зіштовхуємось із чи не найбільш глобальною проблемою подібних алгоритмів. Адже не дивлячись на економію часу чи потенційне подолання корупційних ризиків, невід'ємною складовою правосуддя є легітимність судових органів, а в розрізі цієї статті і легітимність інструментів правосуддя. Адже питання в тому, чи будуть люди довіряти штучному інтелекту аби він представляв їх інтереси у суді чи судив їх? Адже довіра є однією із фундаментальних основ верховенства права. Іншим запитанням, що логічно витікає із попереднього є розробка таких інструментів. Адже в усіх проаналізованих вище прикладах такі алгоритми є розробками приватних компаній, навіть якщо в подальшому їх використовує держава. Будь-які програмні розробки досить легко піддаються налаштуванням, коригуванням для виведення потрібної інформації, останні новини, досить добре ілюструють, що вже згадані продукти таких компаній як Google, OpenAI, Microsoft досить легко налаштовуються для уникнення політичних конфліктів, врегулювання расових чи класових питань, коригування рекламних матеріалів тощо [16].

В розрізі цього, вважаємо найбільш гарним прикладом сучасний досвід Індії, де в розробці знаходиться Open NuAi [17]. Удосконалена мовленнєва модель, яка зараз тренується на значній базі даних судових рішень. Метою моделі є розуміння складної «юридичної мови» та здатність її інтерпретації. Результатом, має стати алгоритм та інструмент, що допомагатиме громадянам розуміти зміст судових рішень, а представникам та суддям легше відшукувати необхідну судову практику та перевіряти підготовлені судові рішення чи процесуальні документи.

Таким чином, вважаємо, що станом на сьогодні зарано розглядати повну заміну суддів на програмні алгоритми. Разом з тим, впровадження алгоритмів видається доцільним при розгляді справ незначної складності, справ в яких відсутній спір про право. На сучасному етапі розвитку штучний інтелект має не приймати рішення, а допомагати в їх прийнятті. Це може відбуватись шляхом складення документів, їх перевірки, здійснення перекладу в реальному часі, аналізу сотень рішень для знаходження оптимальної стратегії юридичного обґрунтування, віднайдення прецедентів для підтвердження аргументів тощо.

При цьому, застосування таких інструментів потенційно може позитивно вплинути на досягнення ідеалів верховенства права, зокрема шляхом пришвидшення судово-

вого розгляду, адже відкладене правосуддя – це відмова у правосудді. Також таке застосування може позитивно вплинути на неупередженість суддів, адже іншим важливим елементом правосуддя є його сліпота: коли рішення не залежить від того, який суддя був призначений, хто представляє особу тощо.

Основними занепокоєння при цьому залишається потенційні загрози для відкритого правосуддя та права на належну правову процедуру, оскільки деяким алгоритмам бракує прозорості та пояснень щодо процесів прийняття рішень. Використання штучного інтелекту без належного контролю може порушувати права людини, і для вирішення цієї проблеми необхідні правові гарантії. Саме тому, на нашу думку, при впровадженні технологій штучного інтелекту в судовій системі дуже важливо залучати суддів до процесу ухвалення рішень. Окрім того, для збереження доброчесності суддів необхідно враховувати етичні міркування, потенційну упередженість і небезпеку автоматизації, у випадку коли люди сліпо довірятимуть результатам роботи машини.

Разом з тим, якщо вести мову безпосередньо про автоматизацію окремих проваджень, то видається необхідною розробка стандартів та критеріїв застосування штучного інтелекту в правосудді, на кшталт, вимог Європейського Союзу щодо застосування програм автоматизації прийняття рішень [18] (застосовується переважно в адміністративній та корпоративній сфері) або Директиви щодо автоматизованих систем прийняття рішень, що прийнята в Канаді [19], яка встановлює вимоги до програмного коду, прозорості рішень прийнятих із використанням системи, якості та моніторингу рішень, які з-поміж іншого, мають пройти складну перевірку на наявність упереджень чи інших факторів, які можуть несправедливо вплинути на результати та інші вимоги.

Підводячи підсумки, зазначимо, що цифровізація окремих аспектів суспільного життя є неминучою, зокрема й істотні зміни в здійсненні правосуддя. Поки що зарано говорити про використання Сильного штучного інтелекту чи відсутності необхідності у суддях. Разом із тим, судді, суди, система правосуддя та правова система загалом має адаптуватись та поступово впроваджувати ті інструменти, що пропонує технічний розвиток. При цьому важливим є відповідальне врахування переваг та недоліків таких інструментів.

Іх запровадження для України є особливо актуальним, з огляду на наявні в державі проблеми в частині якості судових рішень, їх виконання, неупередженості суддів та забезпечення верховенства права. Адже врешті-решт, застосування сторонніх інструментів, які є наслідком розвитку суспільства чи використання іноземного досвіду, міжнародної підтримки, це не обмеження суверенітету і не відмова від свободи чи прав людини, це навпаки, найвища форма усвідомленості – чесно сказати самим собі, що на даному етапі розвитку нам потрібна зовнішня допомога, що, до речі, особливо чітко прослідковується в наявній дискусії на тему залучення міжнародних експертів до формування суддівського корпусу чи оцінки кандидатів на окремі державні посади. Немає націй, які природно схильні до the rule of law, або навпаки, від природи не здатні до нього. Є динамічний процес дозрівання національної правової культури, в якій справедливість і свобода є Священним Граалем, а правова процедура, право як таке – цінність другого порядку, інструмент досягнення та збереження цього найвищого артефакту, – але також самостійна цінність, за яку треба боротися. Хтось дійшов до верховенства права, а хтось ще в дорозі. Проте головним у цьому розрізі є правильно визначена мета та прагнення до пошуку засобів її досягнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. EU Commission's Recommendations for Ukraine's EU candidate status | EEAS. The Diplomatic Service of the European Union | EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-commissions-recommendations-ukraines-eu-candidate-status_en?s=232 (дата звернення: 05.07.2023).
2. Loebner prize | Loebner Prize | University of Exeter. URL: <https://loebner.exeter.ac.uk/> (дата звернення: 05.07.2023).
3. Güzeldere G., Franchi S. Dialogues with colorful personalities of early AI. Stanford Humanities Review. 1995. Т. 2, № 4. URL: <https://web.archive.org/web/20070711204557/http://www.stanford.edu/group/SHR/4-2/text/dialogues.html> (дата звернення: 05.07.2023).
4. Лекун Я. Doctor GPT-3: hype or reality?. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/yann.lecun/posts/10157253205637143> (дата звернення: 05.07.2023).
5. Language Models are Few-Shot Learners / T. B. Brown та ін. Advances in neural information processing systems. 2020. URL: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2005.14165> (дата звернення: 05.07.2023).
6. Крижова О. Г. Дискреційні повноваження суду в контексті дотримання принципу верховенства права. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: *Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 159–162.
7. Справа «Бочан проти України (№ 2)» (Заява № 22251/08) : Рішення Європ. суду з прав людини від 05.02.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a43#Text (дата звернення: 25.07.2023).
8. Справа «Мушта проти України» (Заява N 8863/06) : Рішення Європ. суду з прав людини від 18.11.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_660#Text (дата звернення: 25.07.2023).
9. Справа «Волохи проти України» (Заява N 23543/02) : Рішення Європ. суду з прав людини від 02.11.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138#Text (дата звернення: 25.07.2023).
10. У Китаї штучний інтелект повністю інтегрували у правову систему. Останній Бастіон. URL: https://bastion.tv/u-kitayi-shtuchnij-intelekt-povnistyu-integrivali-u-pravovu-sistemu_n48275 (дата звернення: 05.07.2023).
11. Simple rules to guide expert classifications / J. Jung та ін. Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society). 2020. Т. 183, № 3. С. 771–800. URL: <https://doi.org/10.1111/rssa.12576> (дата звернення: 25.07.2023).
12. Facial Structure Is Indicative of Explicit Support for Prejudicial Beliefs / E. Hehman та ін. Psychological Science. 2013. Т. 24, № 3. С. 289–296. URL: <https://doi.org/10.1177/0956797612451467> (дата звернення: 25.07.2023).
13. Wu X., Zhang X. Automated Inference on Criminality using Face Images. ArXiv. 2016. URL: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1611.04135> (дата звернення: 05.07.2023).
14. Wang Y., Kosinski M. Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images. Journal of Personality and Social Psychology. 2018. Т. 114, № 2. С. 246–257. URL: <https://doi.org/10.1037/pspa0000098> (дата звернення: 25.07.2023).
15. ACLU Statement on Amazon Face Recognition Moratorium | American Civil Liberties Union. American Civil Liberties Union. URL: <https://www.aclu.org/press-releases/aclu-statement-amazon-face-recognition-moratorium#:~:text=Then,%20in%20a%20test%20the,been%20arrested%20for%20a%20crime.> (дата звернення: 05.07.2023).
16. GPT-4 is getting significantly dumber over time, according to a study. ZDNET. URL: <https://www.zdnet.com/article/gpt-4-is-getting-significantly-dumber-over-time-according-to-a-study/> (дата звернення: 05.07.2023).
17. OpenNyAI: Collaborative Open AI for Justice – Open AI for Justice. Open AI for Justice – Open mission advancing AI for Justice in India. URL: <https://opennyai.org/> (дата звернення: 05.07.2023).
18. Are there restrictions on the use of automated decision-making?. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/reform/rules-business-and-organisations/dealing-citizens/are-there-restrictions-use-automated-decision-making_en (дата звернення: 05.07.2023).
19. Directive on Automated Decision-Making- Canada.ca. Treasury Board of Canada Secretariat. URL: <https://www.tbs-sct.canada.ca/pol/doc-eng.aspx?id=32592> (дата звернення: 05.07.2023).